

Notat 2008-040

**Samfunnsregnskap
for travhest og
galopp**

Samfunnsregnskap for travhest og galopp

Utarbeidet for
Det norske travselskap

Innhold:

1	INNLEDNING	1
2	SAMFUNNSREGNSKAPET	2
2.1	Om samfunnsregnskapet.....	2
2.2	Bearbeidelse av data	3
2.3	En lukket økonomi.....	4
2.4	Uregistrert virksomhet	4
3	RESULTAT.....	5
	REFERANSER.....	8

1 Innledning

Trav- og galopp er en næring som gir arbeidsplass for mange mennesker og skaper verdier for samfunnet. Det Norske Travelskap ønsker utarbeidet et samfunnsregnskap for trav- og galoppnæringen.

Malen for et samfunnsregnskap for trav- og galoppnæringen er nasjonalregnskapet. Nasjonalregnskapet munner ut i brutto nasjonalprodukt (BNP), som er et alminnelig anerkjent uttrykk for verdiskapingen i samfunnet, dvs. verdiskapingen i alle norske næringer sett under ett. På tilsvarende måte munner samfunnsregnskapet for trav- og galoppnæringen ut i næringens bruttoprodukt. Bruttoproductet forteller hvilket bidrag trav- og galoppnæringen gir til BNP og er uttrykk for næringens verdiskaping.

Trav- og galoppnæringen er avgrenset på tvers av sektordefinisjonene i nasjonalregnskapet. Derfor er trav- og galoppnæringens samfunnsregnskap ikke uten videre mulig å avlese fra nasjonalregnskapet og heller ikke for deler av sektoren som for eksempel trav- og galopp*sporten*. Man er nødt til å se på det konsoliderte regnskapet for aktivitetene som bidrar til at vi i Norge kan ha totalisatorspill på trav og galopp. Dette er grunnlaget når

notatet dokumenterer samfunnsregnskapet for trav- og galoppnæringen.

Vi finner at trav- og galoppnæringen har en verdiskaping på omkring 340 millioner kroner i 2008. Det er selvsagt usikkerhet rundt dette tallet. Viktige usikkerhetsmomenter er knyttet til eksport og import av trav- og galopprelaterte tjenester, og til omfanget av uregistrert virksomhet. I tillegg er det usikkerhet knyttet til tekniske forutsetninger. Endelig spiller valg av basisår inn. Subjektivt vil vi vurdere usikkerheten til ± 40 prosent.

I en lukket økonomi vil en utgift for én del av trav- og galoppnæringen ofte motsvares av inntekt for en annen del. Eksport og import bryter denne sammenhengen og påvirker verdiskapingen på følgende måte: Anta at næringen betaler utenlandske trenere eller annet. Næringens utgifter motsvares nå ikke av inntekter og det går en netto inntektsstrøm ut av landet. Det gir en verdiskaping lavere enn anslått. Motsatt får man en verdiskaping høyere enn anslått dersom næringen henter netto inntekt i utlandet, for eksempel når norske hester spiller inn premier i Sverige. Vi har ikke tall for disse strømmene, noe som er en viktig kilde til usikkerheten i våre anslag.

I den senere tid er det blitt vanligere for norske hesteeiere å registrere hester i Sverige. Det skyldes ikke minst at svenskenes har et gunstigere regelverk for merverdiavgift og hest i aksjeselskap enn man har i Norge. Lekkasjen til Sverige er et raskt voksende problem for norsk trav og galoppnæring fordi kompetanse og miljøfaktorer flytter ut. Ser vi mer snevert på samfunnsregnskapet kunne norske eieres inntekt fra svenskregistrerte hester vært inkludert. Generelt er inntekt fra utlandet inkludert i nasjonalregnskapets begrep Brutto nasjonalinntekt. Vi har imidlertid ikke tatt det med her fordi størrelsen er vanskelig å anslå.

Det er alminnelig antatt å være noe uregistrert virksomhet i trav- og galoppnæringen. Uregistrert virksomhet påvirker ikke verdiskapingen i næringen så lenge det uregistrerte foregår innad i næringen. Uregistrert aktivitet innad i næringen fører til at bokførte utgifter er for lave hos noen aktører, og bokførte inntekter er for lave hos andre aktører.

I det konsoliderte regnskapet nettes dette ut. Betingelsen for at uregistrert virksomhet skal påvirke det konsoliderte samfunnsregnskapet er følgende: Utgiftene som betales til sektorer *utenfor* trav- og galoppsektoren må være underrapportert. Vi har foretatt en sensitivitetsanalyse der vi ut fra rimelighetshensyn antar at utgiftene er 30 prosent høyere enn rapportert i forbindelse med visse aktiviteter (for eksempel fôr og stallplass), men ikke i forbindelse med andre aktiviteter (for eksempel drift av baner). Verdiskapingen er da beregnet til 268 millioner, som er innenfor vårt usikkerhetsintervall.

Aktivitetene i trav- og galoppnæringen griper som nevnt inn i hverandre. Vi har definert tre undernæringer. Vi kaller de tre undernæringerne for totalisatorvirksomhet, konkurransevirkosomhet og tjenestevirkosomhet. Teknisk sett går totalisatorvirksomheten mer eller mindre i null, mens det er et underskudd i konkurransevirkosomheten. Utgiftene i konkurransevirkosomheten motsvares imidlertid av en like stor inntekt i tjenestevirkosomheten og er uinteressante for den totale verdiskapingen. Det konsoliderte regnskapet, som nuller ut leveransene mellom undernæringer, beskriver at inntekt kommer inn i totalisatorvirksomheten og utgifter går ut i fra tjenestesektorens driftsbudsjett. Det er differansen mellom disse størrelsene som utgjør ± 340 millioner kroner i verdiskaping. Realøkonomisk motsvares verdiskapingen av at næringen gir inntektsgrunnlag for arbeidsplasser til kjørere, trenere, tippekommisjonærer osv. I tillegg gir næringen avkastning på realkapital i tjenestevirkosomheten, mens kapitalavkastningen definisjonsmessig er negativ i selve sporten.

2 Samfunnsregnskapet

Verdiskapingen i trav- og galoppnæringen består av inntekter minus utgifter. I travgaloppssporten er verdiskapingen negativ. Imidlertid er trav- og galoppssporten opphav til verdiskaping i underliggende virksomheter som avl og trening, hovslageri, veterinærtjenester, kommisjonærer osv. Det er viktig i prosjektet å klassifisere, og dokumentere den totale verdiskapingen fra alle disse kildene.

2.1 Om samfunnsregnskapet

Total verdiskaping i trav- og galoppsektoren illustreres i et samfunnsregnskap. Et samfunnsregnskap er en oppstilling av verdiskapingen i sektoren. Verdiskapingen er lik med avlønningen til arbeid og kapital i sektoren. Dessuten inngår kapital slit, slik det også gjør i begrepene bruttoprodukt og brutto nasjonalprodukt (BNP). Nasjonalregnskapet opererer med flere prissett, som kjøperpriser, selgerpriser osv. Brutttoprodukt regnes vanligvis i basispriser, som inkluderer produktsubsidier, men ikke moms eller andre produktavgifter. Vi følger i hovedsak dette prinsippet, men vi har valgt å inkludere totalisatoravgiften i vårt prisbegrep. Dette valget påvirker ikke hovedkonklusjonen, men bidrar til å gi et riktigere inntrykk av verdiskapingen i næringen.

I det totale samfunnsregnskapet har vi delt trav- og galoppsektoren inn i tre næringer: Konkurransevirkosomhet som står for konkurranse i trav- og galoppsektoren, tjenestevirkosomhet som er underleverandører til konkurransevirkosomheten, og totalisatorvirksomheten som Norsk Rikstoto representerer. Poster som er utgifter i én næring går gjerne igjen som inntekter i en annen. Dermed vil mange av inntektene og utgiftene utligne hverandre i totalregnskapet. Se Tabell 3.2 for det tredelte samfunnsregnskapet med alle bruttopostene.

Om man stryker de postene som går igjen som både inntekt og utgift, blir spill- og driftsinntekter hos totalisatoren og de tilhørende driftselskaper stående igjen som eneste inntektsposter. De direkte utgiftene til totalisatoren, banedrift og gevinster til spillerne, hesteeiernes utgifter i forbindelse med innskuddsløp, samt tjenestenæringenes driftsutgifter, gjenstår på utgiftsiden. Se Tabell 3.1 for det konsoliderte regnskapet der alle interne leveranser er strøket.

Kalkylene er gjort med utgangspunkt i tall hentet fra ECON (2005). De økonomiske kalkylene i ECON (2005) kapittel 6.2 viser kostnadene for hestehold i et veid gjennomsnitt av ”hester i trening hos profflisensierte trenere” og ”hester i hjemmetrening med og uten hjemmeproduksjon”. Tallene er oppdatert etter konsumprisindeksen som viser en inflasjon på 6,6 prosent mellom 2005 og 2008 i følge tall fra SSB (2008).

Det er også behov for å oppdatere tallene for antallet hester i trav og galopp. Det er registrert 7373 travhester på Det Norske Travelskaps treningslister per november 2008, 5028 av disse har hatt én eller flere starter i totalisatorløp det siste året. I kostnads-kalkylene omkring hestehold medregnes alle de 7373 hestene, og de gjennomsnittlige kostnadene antas å være like for aktive og ikke-aktive hester. Videre fordeler hestene seg på 2570 hester i trening hos profflisensierte trenere, og 4803 i trening hos amatør-trenere. Fordelingen av hester i trening hos amatør-trenere antas å tilsvare fordelingen i 2005, som gir fordeling på 1480/3323 for travhester. Fra Norsk Jockey klubb (2008) får vi at det er 360 registrerte galopphester i landet. Hele 330 av disse, 90 prosent, er i trening hos profflisensierte trenere.

Lotteritilsynets *Norske pengespel 2006* viser prosentvis fordeling av omsetningen til Norsk Rikstoto. Totalisatoravgiften er på 3,7 prosent av totalomsetning. Norsk rikstoto hadde en brutto omsetning på 3,163 milliarder kroner i 2007. Denne omsetningen ga staten en inntjening fra Totalisatoravgiften på 117,03 millioner kroner.

2.2 Bearbeidelse av data

I Rikstotos årsrapport 2007 fant vi årsregnskapet til Norsk Rikstoto og for de tolv driftselskapene som helhet. Regnskapet gir detaljerte tall både på inntekts- og utgiftsiden i den næringen vi omtaler som totalisatoren, samt på inntektssiden for både konkurranse med trav- og galopphest, og tjenesteleverende næringer. Resultatet til Norsk Rikstoto var på 97 millioner kroner. Av overskuddet på 97 millioner kroner gikk 61 millioner til lønninger, 5 millioner til avskrivning på varige driftsmidler, 24 millioner ble overført til premiefond og publikumsfasiliteter, og 6 millioner ble overført til egenkapital.

For å anslå driftskostnader hos næringene underlagt tjenestevirksomheten gikk vi inn i nasjonalregnskapet og så detaljert på hver enkelt næring. Differansen mellom bruttoproduksjon og bruttoprodukt etter hovednæring utgjør kostnader til produktinnsats, altså næringenes driftsutgifter. Med utgangspunkt i næringene ”jordbruk, jakt og viltstell”, ”transport, annet”, ”helse- og sosialtjenester”, ”forretningsmessig tjenesteyting” og ”varehandel” fant vi driftsutgiftene som prosent av bruttoproduksjonen for ulike aktiviteter innenfor tjenesteproduksjonen. Driftsutgiftene varierer svært mye mellom næringene, fra 23 prosent for helse- og sosialtjenester til 64 prosent for transport-tjenester.

Kostnadene for hesteeierne er et veid gjennomsnitt av inflasjonsjusterte kostnader i de tre kategoriene *Hester i trening hos profflisensiert trener*, *Hester i hjemmetrening med kjøp av fôr og leie av stallplass*, og *Hester i hjemmetrening med full egenproduksjon*. Ved trening hos profflisensierte trenere kjøper hesteeieren en pakke som i tillegg til treningen inkluderer fôr og stalleie. En profflisensiert trener har mellom 10 og 40 hester i trening. Selv om hesteeiernes kostnader, og dermed underleverandørens inntekter, forbundet med stalleie, fôr og trener varierer, er driftkostnadene for underleverandøren de samme for kategori 1 og 2. Mellomlegget i kostnadene utgjør den profflisensierte trenerens lønninger og må dermed anses å være inntekter i trav- og galoppsektoren som helhet. Vi regner derfor driftutgiftene av omsetningen av fôr, stall og trener med utgangspunkt i kostnaden ved at alle hester var av kategorien *Hester i hjemmetrening med kjøp av fôr og leie av stallplass*.

Norsk Rikstoto utbetaler provisjoner av inntektene til kommisjonærer og leverandører av internettspill. Driftutgiftene forbundet med totalisatorspill hos disse to aktørene antas å være vesentlig lavere enn for varehandelen som helhet. Varehandelens driftsutgifter er knyttet til innkjøp av varer. Spillvirksomhet vil ikke påvirke driftsutgiftene vesentlig. Likevel har vi valgt å være konservative og kalkulert med driftsutgifter for varehandelen som helhet, som gir at 49 prosent av provisjonen fra Norsk Rikstoto går til driftsutgifter hos disse to aktørene.

2.3 En lukket økonomi

I vårt samfunnsregnskap betraktes trav- og galoppsektoren som en lukket økonomi. Vi vet at det ikke er tilfellet. De fleste hester blir for eksempel kjøpt inn på auksjon og importert fra Tyskland, Irland, Nederland og Frankrike. Hvis kjøp av hester i utlandet skulle medregnes, ville de norske hesteeiernes utgifter forbundet med innkjøp av hest, være høyere enn inntektene fra hestesalg i Norge. En justering som ville slått negativt ut på det totale samfunnsregnskapet. Vi vet på den annen side at næringen får inntekt fra utlandet. Mange norske hester starter til løp i utlandet, og utenlandske hester starter i Norge. Pengepremier til hesteeierne er mobile over landegrensene. I årsrevisjonen til Norsk rikstotos svenske motpart, Aktiebolaget Trav och Galopp (ATG 2007), finner vi eksempelvis at internasjonale kunder spilte for nærmere én milliard svenske kroner i 2007, hvorav 85 prosent kom fra de nordiske landene. Endelig er det dokumentert at ca 220 norskeide travhester er registrert i Sverige. De norskeide hestene er opphav til netto inntekter eller utgifter.

En åpning av trav- og galoppsektoren for handel og aktivitet i utlandet kan med andre ord slå ut både på inntekts- og utgiftssiden i det totale samfunnsregnskapet.

2.4 Uregistrert virksomhet

Omfanget av uregistrert virksomhet varierer sannsynligvis mellom de ulike aktivitetene i tjenestevirksomheten. På direkte forespørsel anslo flere sentrale aktører i hestemiljøet ifølge ECON (2005) at minst en tredjedel av samlet omsetning sannsynligvis var svart.

Sverige foretok i 1991 en omlegging av merverdiavgiftsloven som skulle kunne synliggjøre virksomhet som tidligere var uregistrert. Det er imidlertid oss bekjent ikke gjort noen utredning som angir verdi av den svenske trav- og galoppsektoren før og etter den svenske skattereformen.

En eventuell effekt ligger ikke klart i dagen. Tall for utviklingen i avlede hester for svensk hestesport fra 1985 til 2000, viser en svak nedgang i antall fødte hester i Sverige. Merverdiavgiftsloven som ble innført i Sverige i 1991, ser dermed ikke ut til å ha hatt en direkte innvirkning på antall avlede hester. Dette kan selvsagt forklares av andre forhold. Økt import av hest kan være en forklaringsfaktor, samt at konjunktursvingningene i økonomien som helhet kan maskere effektene av skattereformen.

Driftkostnadene vi kalkulerer med, er utarbeidet under forutsetning av at all virksomhet er registrert. Eksistensen av svart, uregistrert virksomhet kan innebære at de reelle driftskostnadene er vesentlig høyere enn de som kommer frem ved hjelp av nasjonalregnskapet. De næringene hvor det er grunn til å anta at det drives svart virksomhet er fôr, stallplass, trener, transport, hovslager og veterinærtjenester. Det totale omfanget er en ukjent størrelse. Om man legger til grunn at driftsutgiftene i disse næringene er 30 prosent høyere enn de registrerte utgiftene, vil de reelle utgiftene ligge 72 millioner kroner over de registrerte.

3 Resultat

Resultatet viser at bruttoproduktet i trav- og galoppnæringen er positiv med god margin. Bruttoproductet er kalkulert til 340 millioner kroner, og tåler eksistensen av mørketall.

Inntekstpostene i nettoregnskapet er dokumentert i Norsk Rikstotos resultatregnskap. Eneste usikkerhetsmoment i forbindelse med inntektssiden i regnskapet er knyttet til premier fra konkurransevirkosomhet i utlandet, samt eksport av varer og tjenester fra tjenestevirkosomheten. Likeledes er det muligheter for at det finnes skjulte utgifter knyttet til import. Usikkerheten knyttet til eksport og import kan som nevnt slå ut både positivt og negativt på resultatregnskapet.

Omfanget av uregistrert virksomhet gir også opphav til usikkerhet i kalkylene. Anslaget på 30 prosent av omsetningen i tjenestevirkosomheten er hentet fra ECON (2005). Det har ikke lyktes oss å finne oppdaterte anslag, eller kilder som kan dokumentere den uregistrerte virksomheten. Ved at svart virksomhet blir hvit, vil den registrerte omsetningen i tjenestevirkosomheten øke med 30 prosent av totalomsetning. Denne registrerte økningen av inntekter vil tilsvare registrert økning i konkurransevirkosomhetens utgifter. Dette vil ikke slå ut på nettoregnskapet eller på omfanget av total produksjon. Rent samfunnsøkonomisk vil ikke overgangen fra svart til hvit virksomhet innad i næringen ha noen betydning, men det vil føre til en juridisk forbedring, og en mer ryddig og velansett sektor.

Eksistensen av uregistrert, svart virksomhet spiller en rolle for samfunnsregnskapet der næringen møter andre næringer, og betinger derfor at uregistrert virksomhet ikke bare er et problem innad i trav- og galoppnæringen, men også i de næringene hvis inntekt er trav- og galoppsektorens utgifter. Over argumenterte vi med at det neppe er tilfellet over alt. Dersom de faktiske driftsutgiftene i de aktuelle deler av trav- og galoppnæringen er 30 prosent høyere enn anslått, vil utgiftene være 70 millioner kroner høyere enn vi har beregnet. Fremdeles vil hestenæringen sitte igjen med et totalt overskudd på 260 millioner kroner.

Som nevnt er totalisatoravgiften inkludert i næringens samfunnsregnskap. Resonnementet er at totalisatoravgiften ikke påvirker spillerne, slik at den bare er en fordeling av verdiskaping mellom staten og næringens aktører. Imidlertid kan det argumenteres med at totalisatoravgiften bør dras ut dersom en skal beregne i rene basispriser. Det vil i tilfelle redusere verdiskapingen med 117 millioner kroner og man vil sitte igjen med et overskudd på 223 millioner.

Blant de tekniske forutsetningene er vi særlig usikre på antagelsen om at driftsutgiftene hos kommisjonær er 49 prosent av kommisjonærens inntekter. De 49 prosent gjelder som nevnt for varehandelen som helhet. Dersom vi istedenfor 49 prosent anvender det vilkårlige tallet 10 prosent, øker verdiskapingen i trav- og galoppnæringen fra 340 til 400 millioner. Alt i alt vil vi anslå at tallet 340 millioner har en usikkerhetsmargin på $\pm$ 40 prosent.

Tabell 3.1   Netto samfunnsregnskap 2007

Inntekter (millioner kr)		Utgifter (millioner kr)	
Spillinntekter Rikstoto	3163	Gevinster til spillerne	2107
Andre driftsinntekter	49	Driftskostnader totalisator	159
Renter og finans	4	Driftsutgifter i tilgrensede næringer	630
Andre inntekter banene	44	Innskuddsløp	24
sum	3260	sum	2920
Merverdi			340

- Econ Pöyry -
Samfunnsregnskap for travhest og galopp

Tabell 3.2 *Brutto Samfunnsregnskap2007*

Konkurransvirksomhet			Tjenestevirksomhet			Totalisatorvirksomhet					
Inntekter (millioner kr)	Utgifter (millioner kr)		Inntekter (millioner kr)	Utgifter (millioner kr)		Inntekter (millioner kr)	Utgifter (millioner kr)				
Premiepenger	177	Fôr, stallplass, trener	333	Fôr, stallplass, trener	333	Driftsutgifter	148	Spillinntekter	3 163	Gevinster til spillerne	2 107
V75 og storløpspremier	56	Transport- kostnader	115	Transport	115	Driftsutgifter	73	Andre driftsinntekter	49	til banedrift	364
Tilskudd DNT, NJ	104	Hovslager	28	Hovslager	28	Driftsutgifter	14	Netto renter/finans	4	avskrivning/finans banene	11
Transporttilskudd	2	Veterinær	30	Veterinær	30	Driftsutgifter	7			Til kommisjonær provisjoner	175
		Forsikring	9	Forsikring	9	Driftsutgifter	5			internettspill	25
		Innkjøp av hest	75	Oppdrett	75	Driftsutgifter	47			Totalisatoravgift	117
		Innskuddsløp	24	provisjoner internettspill	25	Driftsutgifter	12			Driftskostnader	159
				til kommisjonær	175	Driftsutgifter	86			Tilskudd DNT, NJ V75 og storløpspremier	104 56
				Fra NR til banene	364	Drift banene Premier til hesteeiere	239 177			Transporttilskudd	2
				avskrivning/finans NR	11						
				Andre inntekter banene	44						
				Totalisatoravgift	117						
Sum inntekter	339	- sum utgifter	-614	+ sum inntekter	1 325	- sum utgifter	-807	+ sum inntekter	3 216	- sum utgifter	-3 119
Resultat			-276	Resultat			519	Resultat	97		
Merverdi											340

Referanser

Aktiebolaget Trav och Galopp (2007): *Årsredovisning 2007*

Det Norske Travselskap (2008): www.travsport.no

ECON (2005): *R-2005-050 En skattemodell for hestenæringen.*

Lotteritilsynet (2006): *Norske pengespel 2006*

Norsk Jockey klubb (2008) www.ovrevoll.no

Statistisk sentralbyrå (2008) www.ssb.no

Årsrapport fra stiftelsen Norsk Rikstoto, 2006, 2007